

DE FOTO OP DE OMSLAG

Voorjaarsbloemen. *Primula elatior*. Slanke sleutelbloem naar een foto van J a n v a n E i j k.

UIT EIGEN KRING

Koninklijke onderscheiding. Bij zijn afscheid van de Tweede Kamer werd Dr. Ir. W. J. D r o e s e n wegens zijn lange staat van dienst in de volksvertegenwoordiging (vanaf 1933) benoemd tot Commandeur in de orde van Oranje Nassau. Onze hartelijke gelukwensen.

Zilveren priesterfeest. Op 21 maart was het 25 jaar geleden, dat Drs. P. J. J. C o e n e n, directeur van het Bisschoppelijk College te Roermond, tot priester gewijd werd. De schoolgemeenschap heeft dit zilveren jubileum op hartelijke en stijlvolle wijze gevierd. De redactie sluit zich gaarne aan bij de vele goede wensen en gelukwensen, die de jubilaris bij zijn feest mocht ontvangen.

MUSEUM

Van Br. A r n o u d te Heerlen ontving het museum enige zeer omvangrijke collecties Insecta ten geschenke, voor het grootste gedeelte gevangen in Zuid-Limburg. De schenking is uitermate belangrijk omdat vele, tengevolge van cultuurmaatregelen en watervervuiling langzamerhand verdwijnende soorten, in deze collecties zijn vertegenwoordigd.

In een volgend Maandblad zal uitvoeriger op deze schenking worden ingegaan. De milde gever heeft door deze schenking de collecties van het museum op zeer belangrijke wijze uitgebreid en verdient ons aller dank.

VERSLAGEN
VAN DE MAANDVERGADERINGEN

te Heerlen op 14 februari 1967

De heer Coonen had weer een hele verzameling voorjaarsplanten meegebracht, welke gezamenlijk bekeken en gedetermineerd werden. Naar aanleiding van Möhres, Kevers in kleur,

vertelde Br. A r n o u d iets over *Dytiscus marginalis*, Geelgerande waterkever. Deze algemeen voorkomende waterkever is eigenlijk een landdier dat zich aan het water heeft aangepast. Dit proces is echter nog niet geheel voltooid, want hij moet nog steeds zijn lucht aan de atmosfeer ontlelen. Dit gebeurt door met zijn achterlijf de vloeistofspiegel te doorbreken, de hierbij opgenomen lucht wordt onder zijn dekschilden bewaard. Ook is hij nog instaat zich door middel van zijn vleugels te verplaatsen. Men kan het mannetje van het wijfje onderscheiden en het beste wel door verschil in vorm van de voorpoten. De vijf leden van de voet zijn bij het wijfje nagenoeg aan elkaar gelijk, bij het mannetje zijn de drie eerste leden van de voorpoot verenigd tot een cirkelronde schijf, die behalve een groot aantal kleine, twee grotere zuignapjes draagt. Hiermede kan hij zich aan zijn prooi vastklemmen en bij paring aan het wijfje. Bij de mannetjes zijn de dekschilden glad, bij de wijfjes in de regel gegroefd, maar bij sommige exemplaren ook glad. Men heeft wel eens gedacht dat die groeven een aandeel zouden hebben bij de paring en wel omdat door deze het mannetje zich beter zou kunnen vastklemmen. Echter het mannetje houdt zich niet vast aan de rugzijde van het wijfje, maar omklemt het geheel en houdt zich vast aan haar buikzijde, waar geen groeven voorkomen. Verder wordt aandacht besteed aan de monddelen en aan de kauwmaag, waarvan preperaten vertoond werden. In tegenstelling met de larve, die zijn prooi reeds begint te verteren, voordat deze door het dier opgenomen is, snijdt het volwassen dier kleine stukjes van zijn prooi af, die in de maag verteerd worden.

De heer Bult heeft vogelwaarnemingen. te Leeuwen: 15-I Kleine zwaan, 15 ad., 5 juv., te Stevensweert 14-I: Tafeleend, 500 ex., Nonnetje 1 ♂. 15-I: Roodkeelduiker, 1 ex. (H. Bult & R. Goldbach). Vanaf 20-I: Middelste zaagbek, 1 ♂, en 5-II: Tureluur, 1 ex., Bonte strandloper, 3 ex.

te Buggenum: Vanaf 15-I: Zwarte ruiters (De Avifauna van Hens vermeldt slechts één winterwaarneming, Roermond, 11-I-1959). 15-I, Grote zaagbek, 1 ♂, 2 ♀. Middelste zaagbek 1 ♂, Geoorde fuut, 1 ex. 29-I: Wulp, 3 ex., 5-II: Nonnetje, 1 ♂, 3 ♀. Grote zaagbek, 1 ♀. Wulp, 5-II. 1 ex.

te Asselt: 22-I, Nonnetje, 1 ♂, 3 ♀.

te Itteren: 29-I: Bergeend, 1 ex.

Een havik werd gezien op het Reutje, 22-II, 1 ♀.

Daarna vertoonde de heer van Campen een collectie van buitengewoon fraaie kleurendia's over onderwerpen uit de natuur uit de winter- en voorjaarsperiode van Zwitserland en Limburg. Wegens tijdgebrek kon de gehele serie niet vertoond worden, maar de heer van Campen beloofde de rest een volgende keer te laten zien.

te Maastricht op woensdag 1 maart 1967

Na de opening doet de voorzitter mededeling van enkele reacties op de vraag van de heer Van Noorden, in hoeverre een overstroming van een rivier een ramp betekent voor de bewoners van de grond, bv. muizen en mollen. De heer Hens uit Valkenburg schrijft, dat de mollen uitstekende zwimmers zijn, zoals hij een twintig jaar geleden had waargenomen bij een overstroming van de Geul bij Valkenburg. De mol zwom wel 200 m ver, totdat hij een droge uitstekende heuvel had bereikt. Ook de Natuurhistorische Werkgroep Pepijnsland te Echt heeft aandacht geschonken aan het bovengenoemde probleem. De heer Vergoossen, secretaris van de werkgroep, schrijft hierover in het blad van de werkgroep (Jrg. 2, no 2.) het volgende: „Het gebied van de mol kan lang zijn, maar is niet breed. Loopt zo'n gebied evenwijdig met een rivier, dan zou men denken, dat bij een plotselinge overstroming de mol moet verdrinken, daar zijn werkterrein in één klap onder water staat. Toch is het water nog maar nauwelijks gezakt, of men kan aan de opgeworpen hopen zien dat het dier er nog is. Er bestaan verschillende mogelijkheden om aan een gewisse verdrinkingsdood te ontsnappen. 1. De mol vlucht voor het water. 2. De mol sluit zijn gangen af, zodat het water er niet in kan. 3. Het nest en de gangen van de mol zijn zo gebouwd, dat bij een plotselinge overstroming, waarbij het water door alle gangen binnendringt, er bepaalde plaatsen zijn, waar zich luchtballen vormen, waarin de mol genoeg zuurstof kan vinden om de overstroming te kunnen overleven. Dit derde punt lijkt mij het meest waarschijnlijk. Neem een gebogen buis en dompel die onder water, dan zien we, dat er gedeelten van de buis vrij

blijven van water. Ik heb wel eens een afbeelding gezien van een mollennest, waaruit gangen spiraalsgewijze omhoog liepen. In deze gangen zal zeker een luchtblas gevormd worden, waar het diertje een watersnood kan overleven". Men vraagt zich wel af, hoe de in zo'n luchtblas opgesloten mol aan zijn voedsel komt. De soort staat als een grote eter bekend: het lichaamsgevoel per dag.

In aansluiting bij deze mededeling zegt de voorzitter, dat het hem plezier doet, dat er thans een prettige samenwerking bestaat tussen het genootschap en de werkgroep. Verschillende leden van de werkgroep waren reeds lang lid van het genootschap en men heeft in het eerste nummer van dit jaar kunnen lezen, dat er zes nieuwe leden uit Echt zijn toegetreden. De leden van de werkgroep zullen ook binnenkort een bezoek brengen aan het museum.

In hetzelfde nummer van de werkgroep van Echt lezen wij nog een aardige opmerking van de heer Boonstra over het gedrag van de mol. De dieren, aldus de heer Boonstra, zijn de beste weerprofeten, beter dan de Bilt. Let eens op, als tijdens een vorstperiode, met of zonder sneeuw, de mol gaat „stoten", dan is de winter voorbij. We kunnen er dan zeker van zijn, dat het na een dag of twee dooit.

Naar aanleiding van deze laatste mededeling ontspon zich een korte gedachtenwisseling, niet alleen over profetische dieren, maar vooral ook over allerlei verschijnselen bij planten en dieren, wanneer de temperatuur in de winter gaat stijgen of wanneer er een vroeg voorjaar is.

De heer Damen vraagt naar een verklaring van het volgende: Op een terrein, waar alle lorken gekapt waren, zag hij, dat wel bij 20% van de bomen de donkere kern van de stam niet in het midden zat, maar aan de kant, en toch waren het alle rechte stammen.

De voorzitter vestigt de aandacht van de jongere leden op de mogelijkheid mede te dingen naar de Nijkamp-prijs, een prijs, die de Kon. Nederlandse Natuurhistorische Vereniging in 1962 heeft ingesteld om de jongeren te stimuleren tot een actieve beoefening van de natuurstudie. De jongeren — dat zijn diegenen, die de leeftijd van 21 jaar nog niet bereikt hebben en de biologie (nog) niet tot universitaire studie hebben gekozen — worden uitgenodigd een werkstuk in te zenden, dat verantwoording in-

houdt van hun actieve beoefening van de natuurstudie. Het begrip „werkstuk” wordt daarbij ruim gesteld. Het kan zijn een verslag van veldwaarnemingen, een foto- of diaserie met toelichting, een herbarium met plantengeografische notities of een beschouwing op het gebied van de natuurbescherming. De prijs bestaat uit een diploma en een geldsom van honderd gulden. De werkstukken moeten onder een schuilnaam worden ingezonden voor 15 juli 1967 bij het Bureau van de K.N.N.V., Hoogwoud N.H. Zij dienen vergezeld te gaan van een enveloppe, waarin zich naam, geboortedatum, adres en opgave van school of vereniging bevinden.

Dan geeft de voorzitter het woord aan de heer **Jan van Eijk** voor zijn voordracht *De hemel vol houtsneden*. De schoonheid van bomen in de winter. De heer van Eijk begint met zich te verontschuldigen, dat hij in zijn band meer uitspraken van dichters en literatoren heeft opgenomen dan van echte biologen. Toch hoorden wij een uitspraak van **J a c. P. T h i j s s e**, die geschreven heeft, dat de bomen in de winter niet in „narigheid” zitten, er ook niet „naar” uitzien. De bomen hebben hun blaren verloren en dat is juist een groot voordeel. Zij hoeven dan niet de zware last van sneeuw en rijp te torsen. Thijssse heeft de boom net zo bekeken als van Eijk. De prachtige kleurenfoto's van de spreker leggen een duidelijk getuigenis af van de goede kijk, die hij heeft op de winterse bomen. Met levendige belangstelling hebben de aanwezigen de projectie op het scherm gevolgd en geluisterd naar de omlijsting van muziek en woord. In zijn dankwoord zegt de **voorzitter**, dat het hem niets verwondert, dat de dichters enthousiast worden. De natuur zit, ook in de winter, vol poëzie; dat moet hen inspireren. Dat hebben wij vanavond weer eens echt kunnen zien.

te Heerlen op dinsdag 14 maart 1967

Behalve andere voorjaarsplanten welke door de leden meegebracht waren, vertoonde **Dr. Bruna** de bloemstengel van *Lathraea squamosa*, Schubwortel, een echte parasiet. Parasieten, zowel onder de planten als onder de dieren, zijn door hun afwijkende levensgewoonten merk-

waardige wezens, het bestuderen ten volle waard. Tevens ontbreken tengevolge van deze levensgewoonte, vaak allerlei organen die bij niet parasitaire vormen wel aanwezig zijn, waardoor hun systematische plaats moeilijk te bepalen is. *Lathraea* wordt tot de *Scrophulariaceae* gerekend, waartoe ook enkele halfparasieten behoren, planten die nog wel enig bladgroen bezitten en desnoods zonder gastheer nog wel enigszins tot ontwikkeling kunnen komen, zoals *Euphrasia*-, *Rhinanthus*- en *Melampyrum*soorten (Ogentroost, Ratelaar en Hengel).

De Schubwortel is een echte parasiet en vormt geen bladgroen. Het voornaamste gedeelte van de plant bevindt zich in de grond en bestaat uit een wortel met bijwortels en een vlezige, vertakte wortelstok met dikke, vlezige schubben die in vier rijen geplaatst staan. Het totale gewicht kan 5 kg bedragen. Met behulp van die bijwortels die door de bast in het cambium en zelfs tot in het hout van de wortels van zijn gastheer doordringen verkrijgt de parasiet zijn voedselstroom. Zoals bekend is kunnen groene planten o.a. met behulp van hun sterk verdampende bladeren water met de daarin aanwezige zouten uit de bodem opzuigen. Echter de Schubwortel mist deze zuigkracht. Hieraan is tegemoet gekomen door talrijke klieren of hydathoden, welke door hun sterke verdamping een voldoende zuigkracht ontwikkelen. Deze komen in de schubben voor. Een schub wordt uit een blad gevormd dat dubbel gebogen is waarvan de zijanten met elkaar vergroeid zijn. In de schub komt een geheel systeem van holten voor en hierin bevinden zich deze waterafscheidende organen. Is de plant voldoende tot ontwikkeling gekomen en dit is pas na een jaar of tien, dan vormt hij een bloemstengel met bleekrose bloemen die door hommels bezocht worden. Behalve deze worden vaak ook nog ondergrondse, cleistogame bloemen gevormd.

De Schubwortel parasiteert bij voorkeur op els, hazelaar en beuk, maar ook op haagbeuk, eik, berk, iep, es, walnoot, klimop, berberis, roos, peer, kastanje, rhododendron, wijnstok, enz. Vooral bij deze laatste soort kan hij erg schadelijk zijn. Hij verlangt een vochtige bodem. De soort werd vroeger in Vaals gevonden en komt nu nog voor bij de Emmaburg, België. Tijdens een excursie van ons Genootschap werd

hij bij Tilff gevonden en bovengenoemde plant is afkomstig van Belvaux aan de Lesse.

Daarna kreeg de heer Bult het woord over vogelwaarnemingen. Nog steeds verblijft op een grindgat te Stevensweert de Middelste zaagbek (zie verslag vorige vergadering). Verdere waarnemingen uit dit gebied zijn: op 25-II-'67: Zomertaling 1 ♂ (vroegste datum: 2-III-'53, zie H e n s), Krakeend: 8 ex. (2 ♂ ♂; 6 ♀ ♀), Nonnetje 3 ♀ ♀, Grauwe gans 10 ex., Kleine zwaan: 6 ex. (w.o. 2 juv.), Goud plevier 10 ex. Op 5-III Bontbek plevier 3 ex., Grutto 6 ex., Scholekter, 2 ex. Op 12-III: Bontbek plevier 6 ex., Scholekter 2 ex., Krooneend 8 ex. (4 ♂ ♂, 4 ♀ ♀), Tureluur, 18 ex., Wulp 1 ex. Bonte strandloper 6 ex.

De Kraanvogels komen terug: 5-III-'67 1 nog niet volwassen te Echt, 9-III, 17.45 uur c.a. 50 ex. Thul (Schinnen), 18.00 uur meer dan 300 ex. te Slenaken (med. J. C o o n e n). Ook in de Ospeler Peel trok er omstreeks deze laatste datum 2 x een groep kraanvogels over. In dit reservaat werden op 25-II 2 ex. (1 ♂, ♀) Krakeend gezien, op 12-III 1 Scholekter en 1 Aalscholver in prachtkleed, (med. H. B u l t).

De heer J. Erkens deed de volgende waarneming in gezelschap van de heer G. K r o m b a c h op 23-XII-'66, te Neerbeek, Emma II, een mannetje Zwarte roodstaart. Op dezelfde plaats nogmaals op 5-III-'67. De Avifauna van Limburg noemt twee winterwaarnemingen van deze vogel: 1904-'05 te Roermond en op 2-L-'10 te Maaszicht bij Steyl. Op 29-10-'66 trok een Zwarte Wouw in zuidelijke richting over Neerbeek.

Daarna vertoonde de heer van Campen nog een hele serie prachtige dia's uit Zwitserland, dieren zoals gemzen, steenbokken en zeer fraaie bloemenfoto's.

HYMENOPTERA ACULEATA VII

Nieuwe plooiesp voor de Nederlandse fauna

door
H. SANDERS (Roermond)

In iedere verzameling zitten meestal wel enkele pronkstukken, die de bezitter met enige trots te voorschijn haalt als hij bezoek ontvangt van geïnteresseerde mensen. Nu is een verzameling van Nederlandse Hymenoptera weinig

spektakulair, ofschoon de goudwespen altijd wel enige indruk maken. Maar ook dan kan men nauwelijks van pronkstukken spreken. Een hoornaarwesp ♀ of ♂ maakt misschien meer indruk. Ook zijn er vangsten waaraan prettige herinneringen verbonden zijn b.v. een bijzondere ekskursie of een bijzondere dag waarop alles meezat. Maar herinneringen zijn partikulier bezit; de buitenstaander kan ze in een kollektie niet terugvinden.

Tenslotte zijn er enkele „kostbare stukken”, die voor een stuk de waarde van een verzameling bepalen. Tot deze kostbaarheden uit mijn verzameling zou ik willen rekenen: *Stenodynerus Caroli* (Blüthgen 1961) ♂ f. n. sp.

In 1961 beschreef P. B l ü t h g e n in zijn monografie: „Die Faltenwespen Mitteleuropas” een nieuw soort plooiesp, waaraan hij de naam gaf *Nannodynerus Caroli*. Hij bracht deze soort onder het door hem opgestelde genus *Nannodynerus* Blüthgen, 1938 (Genotypus: *Odynerus teutonicus* Blüthgen). Tot dit genus behoren drie Nederlandse Soorten, te weten *dentisquama*, *orbitalis* en *xanthomelas* (verg. W i l c k e J. 1952 en S a n d e r s H. 1966).

Zoals v a n d e r V e c h t J. (1966 blz. 163) aantoonde heeft de genus-naam *Stenodynerus* Saussure, 1863 voorrang. (Genotypus: *Odynerus chinensis* Saussure, 1863). Mij lijkt de argumentatie van van der Vecht overtuigend, zodat ik *Stenodynerus* als de korrekte genusnaam beschouw.

Volgens de oorspronkelijke beschrijving van Blüthgen lijkt zijn nieuwe soort op *dentisquama* (Thoms. 1870), maar is daar toch in meerdere opzichten duidelijk van te onderscheiden zoals hij ter plaatse aangeeft. (Blüthgen 1961 blz. 118).

Er zijn van *Stenodynerus Caroli* slechts drie eksemplaren (♂ ♂) bekend, zodat men nauwelijks van een bepaald verspreidingsgebied kan spreken. De type is een ♂, gevangen te Stolp in Pommeren (11-VII-1927), verder een ♂ uit de omgeving van Jena (15-VI-1916), dat onder de tweede wereldoorlog „durch Kriegsgeschehen” verloren ging; terwijl ook nog een ♂ aanwezig is in het Rijksmuseum te Stockholm, afkomstig van Smaland, vangdatum niet vermeld.

Op 29-V-1966 ving ik in de duinen onder Wassenaar 1 ♂, dat onmiskenbaar tot deze soort behoort. Zoals uit het voorafgaande volgt,